Eduskunnan valtiovarainvaliokunta, liikennejaosto

Asiantuntijalausuntopyyntönne 2.10.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto on pyytänyt Väylävirastolta asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä vuoden 2026 talousarvioksi. Lausunnossa keskitytään pyydetyn mukaisesti teemaan: Vesiväylänpito ja -hankkeet ml. tilannekuva jäänmurrosta (uusi sopimuskausi 2025–2028 sekä uuden murtajan hankinta) sekä kuvataan lyhyesti Varsinais-Suomen ELY-keskuksen vastuulla oleva tilanne maantielauttaliikenteen uuteen palvelusopimuskauteen.

Väylävirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Perusväyläpidon (mom. 31.10.20) tilannekuva

Yleistä

Perusväylänpitoon esitetään 1 412 382 000 euron nettomäärärahaa (mom. 31.10.20), mistä vesiväylänpitoon 125 miljoonaa vuodelle 2026. Valtaosa rahoituksesta, 88 milj. euroa, käytetään talvimerenkulun järjestämiseen. Rahoitus on riittävä vesiväylien omaisuuden hallintaan ja talvimerenkulun palvelusopimuksiin sää- ja jääoloiltaan tavanomaisena talvena. Talousarvion mukaisesti väylänpidossa priorisoidaan

liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimat toimet kuten väylien hoito, jäänmurto ja maantielauttaliikenne sekä liikenteen ohjaus.

Vesiväylähankkeet – rakentaminen ja suunnittelu

Vesiväylien rakentamishankkeita vuonna 2026 ovat Inkoon meriväylän geometrian parantaminen (II LTA 2025, 5,0 milj. eur, vesilupahakemus vireillä, arvioitu toteutus 2026 loppuun) sekä Tornion meriväylän geometrian parantaminen (I LTA 2023, III LTA 2024, 11,5 M€ yhdessä jo valmistuneen Vaasan meriväylän sisäosan leventämisen kanssa, Tornion väylä valmistuu 2026). Koverharin meriväylän syventämisen (II LTA2023, 2,5 milj. eur) aloittamiselle on valmius Hangon sataman investointipäätöksen jälkeen.

Suunnittelussa edistetään (vesilupakäsittely ja/tai pohjatutkimukset) Oulun väylän sisimmän osan leventämistä sekä Eckerön väylän, Färjsundin väylän, Loviisan väylän ja Vaasan väylän syventämistä. Raahen väylän syventämisen osalta esiselvitys on valmis, yleissuunnitelma käynnistyy Raahen terästehtaan päätösten aikataulussa. Merenkurkun syventäminen osalta rakentamissuunnittelu on valmis, mahdollinen toteutus liittyy Luulajan satamaprojektin toteuttamiseen. Lisäksi edistetään Etelä-Suomen talviväylän merkinnän parantamista, jolla parannetaan varautumista normaaliolojen vakaviin häiriötilanteisiin ja varmistetaan tärkeimpien kuljetusten toimivuus etelärannikon satamiin.

Jäänmurto

Ympärivuotinen, sujuva meriliikenne ja jäänmurto ovat edellytys elinkeinoelämän kilpailukyvylle, yhteiskunnalle välttämättömien merikuljetusten varmistamiselle ja kansalliselle turvallisuudelle. Jäänmurtoavustuksella varmistetaan Suomen huoltovarmuuden ja turvallisuuden kannalta kriittisen meriliikenteen toimivuus erityisesti Selkä- ja Perämerellä ja Merenkurkussa. Kauppamerenkulun, kansalaisten liikkumisen ja huoltovarmuuden lisäksi jäänmurto palvelee myös sotilaallista liikkuvuutta.

Liikenne- ja viestintäministeriöllä on vastuu jäänmurron kokonaisuudesta. Väylävirasto vastaa talvimerenkulun avustamisen viranomais- ja tilaajatehtävistä sekä valtakunnallisesta koordinoinnista, kehittämisestä ja ohjauksesta (Laki alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta 1121/2005). Väylävirasto huolehtii jäänmurtaja-avustuksen saatavuudesta myös Suomen vesialueen ulkopuolella, jos avustus on tarpeen Suomen ulkomaankaupan turvaamiseksi taikka perustuu toisen valtion kanssa tehtyyn yhteistyösopimukseen. Suomi-Ruotsi-valtiosopimus varmistaa jäänmurtokaluston joustavan ja kustannustehokkaan käytön, mikä hyödyttää molempia maita.

Jäänmurtopalveluilla tarkoitetaan jäissä tapahtuvaa alusten avustamista ja hinaamista. Avustusta annetaan nimettyihin talvisatamiin, jonne johtaa mitoitussyväydeltään vähintään 8 metriä syvä VL1-luokan väylä. Jäätilanteen vaikeutuessa Väylävirasto

määrää avustusrajoituksia talvisatamiin. Jäänmurtaja-avustusta annetaan vain aluksille, jotka täyttävät Väyläviraston kyseiseen satamaan liikennöiville aluksille asettamat avustusrajoitukset. Jäänmurtoavustus on maksutonta avustettaville aluksille.

Jäänmurron uudet palvelusopimukset

Väylävirasto vastaa talvimerenkulun avustamisen viranomais- ja tilaajatehtävistä. Virasto hankkii jäänmurtopalveluja kaupallisilta toimijoilta. Tarvittavaa jäänmurtokapasiteettia ohjaa osaltaan Suomi-Ruotsi-valtiosopimuksessa määritelty, molempia osapuolia velvoittava palvelutasotavoite ja sen saavuttamiseksi tarvittava vähimmäiskapasiteetti. Suomen osalta valtiosopimus edellyttää vähintään viiden jäänmurtajan kapasiteettia, joista neljän pitää olla niin kutsuttuja A-luokan murtajia ja yhden B-luokan murtaja.

Väylävirasto on kilpailutuksen jälkeen solminut 2.7.2025 jäänmurtopalvelusopimukset seitsemästä A-luokan jäänmurtajasta (Arctia Icebreaking Oy), yhdestä B- luokan jäänmurtajasta (Arctia Icebreaking Oy) sekä yhdestä C- luokan jäänmurtajasta (Alfons Håkans Oy). Kaikki sopimukset ovat kolmivuotisia ja sisältävät option korkeintaan kolmen vuoden jatkosopimuksesta. Sopimus perustuu varallaoloon, jolloin aluksen on oltava kutsuttavissa tietyssä ajassa jäänmurron avustustehtäviin sekä operoinnista. Lisäksi Väylävirastolla on erillisiä sopimuksia muiden yksityisten hinaajayhtiöiden kanssa. Jäänmurron kapasiteetti pysyy näillä sopimuksilla aikaisempien vuosien tasolla.

Liikenne- ja viestintäministeriö on käynnistänyt yhdessä Ruotsin maaseutu- ja infrastruktuuriministeriön (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) kanssa maiden yhteiskäytössä olevan jäänmurtokaluston elinkaaritarkastelun, jonka tekevät jäänmurron vastuuviranomaiset Väylävirasto ja Ruotsin Merenkulkulaitos (Sjöfarsverket). Elinkaaritarkastelun johtopäätösten perusteella laaditaan pitkäaikainen jäänmurtajien uudistamisohjelma. Uusien jäänmurtosopimusten lyhyen sopimuskauden ja jäänmurtokaluston uudistamisohjelman valmistumisen jälkeen on tarkoituksenmukaista palata pitkiin sopimuskausiin, jotka mahdollistavat toimijoiden investointi- ja rahoitusratkaisut.

Uuden jäänmurtajan hankinta

Kuten yllä kuvattiin, erityistehtäväyhtiö Arctian jäänmurtajalaivastoon kuuluu tällä hetkellä kahdeksan murtajaa, joista vanhin jäänmurtaja Voima on ollut käytössä yli 70 vuotta. Suomen jäänmurtajakaluston ja erityisesti vanhimman B- luokan murtaja Voiman uusiminen aloitetaan alla esitetyllä uudella jäänmurtajalla, jonka osalta on tehty erillinen päätös hallituksen talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa joulukuussa 2024. Lisäksi hallitus esittää vuoden 2025 kolmatta lisätalousarviota koskevassa esityksessään (10.10.2025) väyläverkon kehittämismomentin (31.10.77) perustelujen täydentämistä siten, että Väylävirasto oikeutetaan tekemään sopimuksia hankkeeseen Uuden jäänmurtajan hankinta liittyen siten, että siitä saa aiheutua valtiolle menoja enintään 170 000 000 euroa.

Väylävirasto on hakenut käsitellyn mukaisesti EU:n CEF-tukea (haku CEF-T-2024-SUSTMOBGEN) uudelle Itämeren B-luokan jäänmurtajalle. EU-komission myönteinen tukipäätös saatiin heinäkuussa 2025 ja tukihanketta koskeva tukisopimus on allekirjoitettu. Tuki edellyttää vähintään kahden maan yhteistä hanketta. Hankkeessa Suomen partnereina on Ruotsi. Suomen osalta CEF-tukisumma on 42,22 milj. euroa (WINMOS IV -hanke).

Aluksen konseptikehitys on käynnissä aiemman tukipäätöksen perusteella CEF-tukea saavassa WINMOS III -hankkeessa ja se valmistuu alkuvuodesta 2026. Aluksen rakentamisen kilpailuttamisen markkinavuoropuhelu on käynnistynyt syyskuussa 2025. Jäänmurtajan rakentaminen on tarkoitus aloittaa vuonna 2026 ja rakentaminen kestää noin 36 kuukautta, jolloin jäänmurtaja valmistuu vuoden 2029 aikana. Väylävirasto toimii jäänmurtajan rakennuttajana EU-tuen saamiseksi. Murtaja on kuitenkin tarkoitus myydä valmistumisensa jälkeen Väylävirastolle jäänmurtopalvelua tuottavalle palveluntuottajalle käyvästä arvosta. Järjestely on samantyyppinen, jota käytettiin, kun Polaris-jäänmurtaja hankittiin vuonna 2016. Polariksen hankintaan myönnettiin EU-tukea (WINMOS-hanke) Väyläviraston edeltäjävirasto Liikennevirastolle, ja virasto myi murtajan sen valmistumisen jälkeen valtio-omisteisen Arctia Oy:n tytäryhtiölle.

Jäänmurtokaluston uusimisohjelmaa valmistellaan hallitusohjelman ja valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman 2026–2037 (luonnos) mukaisesti liikenne- ja viestintäministeriön johdolla. Suomen ja Ruotsin vastuuviranomaiset (Väylävirasto ja Sjöfartsverket) tukevat ministeriötä ja työstävät edellä mainitun toimeksiannon mukaisesti mm. toimintaympäristöselvitystä ja jäänmurtokaluston elinkaaritarkastelua.

<u>Maantielauttaliikenteen uusi palvelusopimus</u>

Maantielauttaliikenteen hankintojen tavoitteena on joustava ja kustannustehokas palvelutuotanto, joka huomioi alueelliset liikkumisen ja kuljetusten tarpeet. Pitkillä 20 vuoden palvelusopimuksilla ja kalustouudistuksilla tavoitellaan kustannustehokkuutta, käyttövarmuutta ja ympäristöystävällisyyttä. Tulevien sopimusten myötä maantielauttakalusto uudistuu, sen päästöt alenevat merkittävästi ja painorajoitukset poistuvat kokonaan lauttojen vähimmäiskantavuuden kasvaessa 90 tonniin.

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle myönnettiin vuoden 2024 toisessa lisätalousarviossa valtuus tehdä vähintään 20 vuoden mittaiselle sopimuskaudelle maantielauttaliikenteen palvelusopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtiolle menoja enintään 1 450 000 000 euroa.

Valtakunnallisesta maanteiden lauttaliikenteestä keskitetysti vastaava Varsinais-Suomen ELY-keskus on 6.10.2025 solminut Suomen Lauttaliikenne Oy:n kanssa sopimuksen Järvi-Suomen 12 lauttapaikan lauttaliikennepalveluista vuosille 2026–2047. Uusi palvelusopimus tuo vuosien 2026–2028 aikana liikenteeseen 10 uudistettua lossia ja kaksi täysin uutta lossia. Sopimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota mahdollisiin

toimintaympäristön muutoksiin ja niiden myötä tarvittaviin, joustaviin muutosmekanismeihin. Uuden sopimuksen myötä lossien kapasiteetti kasvaa ja palvelun laatu sekä liikennejärjestelmän toimivuus ja saavutettavuus paranevat sekä päästöt vähenevät hyvin oleellisesti. Järvi-Suomen 12 lauttapaikan hankintaprosessi on ollut pitkä (aloitus 2021) ja prosessin aikana mm. hankinta-asiakirjoja on tarkennettu.

Järvi-Suomen hankinta on ensimmäinen neljästä 20 vuoden maantielauttaliikenteen palvelukokonaisuudesta ja vuosien 2026–2030 aikana hankintoja tullaan jatkamaan muiden kolmen hankintakokonaisuuden osalta – Saaristomeren alueen hankinta toteutetaan kahdessa osassa alkaen 2029 ja 2031 (sopimukset 2029–2050 sekä 2031-2052) sekä loput lauttapaikat 2033-2054.Silloittamiskohteita, joissa kiinteän yhteyden toteuttaminen olisi tienpitäjän kannalta kannattavaa lauttaliikenteeseen verrattuna, on 8 kappaletta. Nämä mahdolliset siltakohteet huomioidaan pitkissä sopimuksissa.

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

Väylävirastossa asian on ratkaissut pääjohtaja Kari Wihlman ja esitellyt toimialajohtaja Virpi Anttila.

Jakelu Eduskunta, valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto

Tiedoksi Väyläviraston kirjaamo
Väyläviraston johtoryhmä
Elisa Mikkolainen

Väylävirasto

ASIAKIRJA / HANDLING / DOCUMENT

Tämä asiakirja on allekirjoitettu Väyläviraston sähköisen allekirjoituksen palvelussa.
Voit varmistaa Adobe Acrobatilla sähköisen allekirjoituksen eheyden.

Denna handling är undertecknad i Trafikledsverkets tjänst för elektroniska underskrifter.
Du kan verifiera den elektroniska underskriften med Adobe Acrobat.

This document has been signed at Finnish Transport Infrastructure Agency´s service for electronic signatures.
You can verify the authenticity of the signature by using Adobe Acrobat.

ALLEKIRJOITUKSET / UNDERSKRIFTER / SIGNATURES

Allekirjoittaja	**Kari Wihlman**
Allekirjoitusaika	13.10.2025 09:21
Allekirjoittaja	**Virpi Anttila**
Allekirjoitusaika	13.10.2025 09:43

ASIAKIRJAT

Asiakirja	VaV-LiJ_14.10.2025_TAE2026_Vesiväylänpito_hankkeet_lausunto_Väylävirasto.pdf